

UTBLICK: SKOTTLAND

Nationalparker i Skottland – ett identitetsbygge

De två skotska nationalparkerna är flaggskepp inte bara för naturen utan även en del av den nationella identiteten.

Skottland var ett eget kungadöme till år 1707. Efter andra världskriget har den skotska nationalkänslan åter vuxit och en folkomröstning 1977 ledde småningom fram till det egna skotska parlamentet som samlades 1999. En del i byggandet av en nationell identitet har varit att inrätta nationalparker – två hittills, Cairngorms i högländerna och Loch Lomond & The Trossachs nordväst om Glasgow, som CNV besökte.

Loch Lomond & The Trossachs National Park grundades 2002 som Skottlands första. Det vackra inbjudande området med sjöar, byar, skogar och gröna betade berg har dock varit ett populärt besöksmål för turister sedan 1800-talet. Områdets skönhet attraherade författare och konstnärer vars skildringar gjorde Loch Lomond & The Trossachs till något av sinnebilderna för skotsk natur och skotskt landskap. Parken är 1 865 kvadratkilometer stor, nära 40 gånger större än Tyresta nationalpark och naturreservat, och räknar årligen cirka 7 miljoner besöksdagar.

Nordisk-skotsk grupp i det natursköna landskapet vid Loch Lomond. Fr v: Per Sonnvik, Anders Arnell (med audioguide), Pella Thiel, Eva Sandberg, Mette Åskov Knudsen, Michael Glen, Torfinn Rohde.

Det har således funnits interpretation i det här området mycket längre tillbaka än det varit nationalpark. Många aktörer samarbetar kring förvaltning och naturvägledning i parken – en del av dem speglas här i *Naturvägledaren*. Till skillnad från svenska nationalparker innefattar området här många byar, vägar, värdshus och andra platser där människor bor och rör sig. Över 15 600 invånare bor inom parkens gränser.

Naturpris för alla

John Muir emigrerade som barn från Skottland till Amerika år 1849. Sedan 1997 delar skotska John Muir Trust ut ett pris i hans namn.

John Muir Award är ett pris i Skottland som utan tävlingsmoment utmanar och uppmuntrar människor att knyta an, njuta av och bry sig om vild natur. Syftet är att utveckla en förståelse och ett ansvar för en utvald plats, genom att 1) upptäcka en vild plats, 2) utforska den, 3) skydda den genom personligt ansvar och 4) dela erfarenheterna av de upptäckter man gjort. Det är mest skolor och föreningar som deltar men även familjer och individer. Aktiviteterna kan vara att skydda eller inventera ett område eller utveckla en trädgård. Många fler exempel finns – över 100 000 pris har delats ut! Linnépriset, skulle det kunna vara något liknande? Läs mer: www.jmt.org/jmaward-home.asp.

John Muir är i USA känd som "Father of the National Parks". Han var med och grundade Yosemite och Sequoia NP.

FÖRESTÅNDAREN HAR ORDET

CNV i Skottland

På 1950-talet skrev Freeman Tilden boken "Interpreting our heritage". Med sina principer för tolkning av natur- och kulturarv riktad till personalen vid USA:s National Park Service lade han grunden för ett synsätt som sedan dess påverkat diskussionen och lärandet om kommunikation till besökare om natur- och kulturarv - inte minst i den engelskspråkiga delen av världen.

Budskapet är klart. Naturvägledning ska inspirera mer än att informera. Se dina deltagare! Utmana dem. Relatera till deras erfarenheter. Betrakta naturvägledning som en konstform som kommunicerar. Hitta och berätta en historia. Avslöja sammanhang och helheter. Hjälpt andra att upptäcka världen på nytt. Använd din passion!

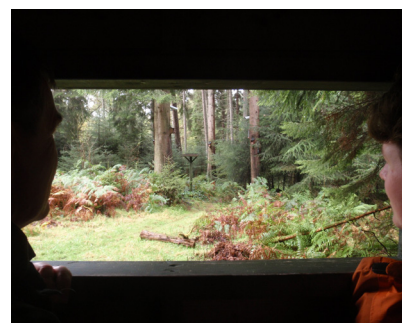
I oktober gav sig CNV:s kansli tillsammans med danska och norska kollegor ut på några dagars studieresa till Skottland på spaning efter arvet från Tilden. Välkomna till *Naturvägledaren* och en resa till Loch Lomond & The Trossachs National Park!

Eva Sandberg

Kameror och gömslen

Att gå in för att komma ut.

Kombinationen av kameror vid matningsplatser för djur och gömslen vid samma platser ute i nationalparken får många besökare att ivrigt söka sig ut från besökscentret till naturen i Queen Elizabeth Forest Park.

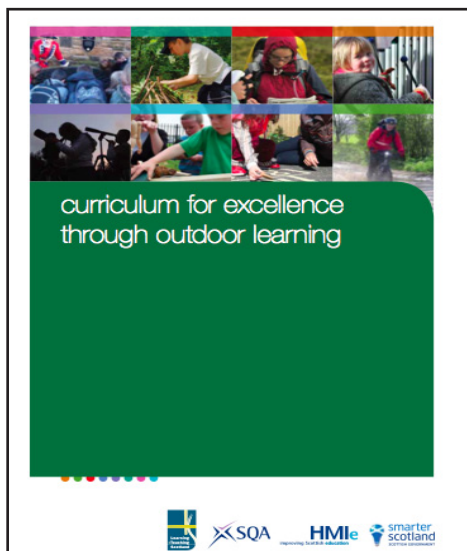

Utsikt från gömsle vid matning för fåglar och ekorrar i Queen Elizabeth Forest Park - en del av Loch Lomond & The Trossachs National Park.

Utomhuspedagogik lyfts fram i skotsk läroplan

År 2004 fick Skottland en ny läroplan, "Curriculum for Excellence". Utomhuspedagogiken lyfts i en ny handledning fram som en grundläggande del.

Den skotska motsvarigheten till Skolverket gav 2010 ut handledningen *Curriculum for excellence through outdoor learning*. Handledningen beskriver hur kärnvärdena i läroplanen ligger i linje med nyckelbegrepp inom utomhuspedagogiken. Man slår fast att utbildningen för alla skotska barn ska innehålla planerade utomhuspedagogiska upplevelser av hög kvalitet. Möjligheter att lära in utomhus finns inom alla läroplanens områden och de bör integreras i lärandet, inte ses som tillägg till ordinarie undervisning.

Curriculum for excellence through outdoor learning har ett förord av ministern för livslångt lärande.

läroplan, Lgr11, och Naturskoleföreningen har arrangerat workshops för att definiera utomhuspedagogiken efter målen i denna. Dags för en svensk "Utomhuspedagogiken i läroplanen" förankrad på hög nivå och med ett flertal aktörer bakom?

I handledningen betonas: "Inlärning i det fria stannar ofta i minnet hela livet. Att integrera lärande och erfarenheter från utomhusmiljöer, oavsett om det handlar om lek i närområdet eller äventyr längre bort, ger relevans och djup till läroplanen på ett sätt som är svårt att uppnå inomhus." Läs mer på www.ltsotland.org.uk.

Betydelsen av lärarutbildning beskrivs som en nyckel för användningen av utomhuspedagogik för att nå skolans mål. I Sverige har vi också fått en ny

Spark in the Park - strategi för naturvägledning

Helhetssyn på besökarens upplevelser - interpretation ger förståelse och uppskattning och i förlängningen bevarande.

Michael Glen, skotsk interpretationskonsult (och ordförande i organisationen Interpret Europe – se sidan 4) fick något år efter nationalparkens bildande uppdraget att ta fram en strategi för naturvägledning i området. Planen "The Spark in the Park" slår fast att interpretationen syftar till att "hjälpa människor att förstå och uppskatta platsens betydelse och därmed uppmuntra dem att bidra till områdets bevarande".

Alla skyltar med mera i parken följer samma utseende - en del av strategin att ge identitet åt nationalparken.

Planen, som omfattar drygt hundra sidor, behandlar omsorgsfullt alla tänkbara aspekter på naturvägledning: förutsättningar, målgruppsanalyser, besökarundersökningar, principer för interpretation, syften och mål, teman, ämnen, tänkbara metoder och media, samverkan, resurser samt hur man övervakar och utvärderar naturvägledning. Det är ett arbetssätt med en helhetssyn på besökarens upplevelser att inspireras av här hemma i arbetet med nya nationalparker, den nya identitet som tagits fram för befintliga parker och i alla de nya reservat som nu bildas i tätortsnära natur.

"Varje kontakt med varje aspekt av nationalparken som varje besökare har vid varje tillfälle på alla sätt bygger bilden av parken."

Skogen visar vägen

Forestry Commission och Woodland Trust naturvägleder i skotska skogar.

Konstnärlig reflektion i Queen Elizabeth Forest Park.

Forestry Commission (FC) har en bred roll i brittisk skogsförvaltning. Man gör skogarna tillgängliga genom ett omfattande nätverk av vandringsleder, cykelstigar och besökscentra, samt genom en mängd aktiviteter, från guidade vandringar och djurspaning till stora familjedagar vid påsk, halloween och jul. Under det internationella skogsåret 2011 har det funnits en hel katalog av "Forest Events" i FC:s regi. Aktiviteter vid besökscentret David Marshall Lodge i Queen Elizabeth Forest Park, inom Loch Lomond & The Trossachs National Park, inkluderar välkomsten av de återvändande fiskgjusarna i april, barnens sommarnaturklubb för 7-12-åringar och Red Squirrel Week i oktober.

Woodland Trust är en ideell organisation som arbetar för att bevara och öka arealen skog med inhemska trädslag i Storbritannien. Man inspirerar också människor att se och uppskatta skogens värden, bland annat genom barnaktiviteter som Nature Detectives Club.

Volontärer för framtiden

Inom naturvården i Skottland är arbete som volontär en vanlig start på karriären.

Många som arbetar med naturvård i Skottland har börjat som volontärer. I nationalparken Loch Lomond & The Trossachs finns ett hundratal volontärer som fungerar som extra rangers, arbetar med praktiskt naturvårdsarbete eller skriver nyhetsbrev. Royal Society for the Protection of Birds (RSPB) har 18 000 volontärer i Storbritannien som arbetar i besökscentra eller utför tyngre fysiskt arbete. Genom att bygga ett nätverk av volontärer skapar organisationerna ambassadörer för verksamheten samt bygger upp kompetens för framtida rekryteringar. Något för oss i Sverige?

Angela, volontär för RSPB vid David Marshall Lodge.

Skotskt kulturarv i naturvägledningen

Rob Roy och Sir Walter Scott lyfts fram i skotsk naturvägledning.

Rob Roy var en skotsk folkhjärte och laglös under början av 1700-talet, ibland kallad "Skottlands Robin Hood". Längs med den populära vandringsleden West Highland Way i nationalparken Loch Lomond & The Trossachs kan man läsa om Rob Roy på skyltar och besöka ställen där han har varit aktiv. En av vandringslederna i området heter Rob Roy Way.

Ombord på S/S Sir Walter Scott från 1899 ges natur- och kulturvägledning på Loch Katrine i nationalparkens centrala del.

Författaren och poeten **Sir Walter Scott** skrev "The Lady of the Lake" om området runt Loch Katrine i Skottland. Det finns guidade ångbåtssturer på sjön om honom och hans verk, samt en konst- och litteraturstig längs med sjön. Kulturarvet efter Scott används även i arbetet med att få lokala skolbarn från olika skolor att börja arbeta tillsammans.

"Go Ape!" – med upplevelsen i fokus

I förvaltningen av svenska nationalparker råder ofta försiktighet vad gäller mer spektakulära anläggningar för besökare. Det kan se annorlunda ut i länder där nationalpark är en annan typ av skyddsform, med befolkade landskap och kanske hela städer inom parkens gränser.

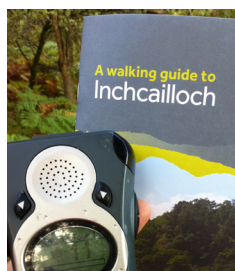
Tre timmars kul i skogen lockar nya grupper till naturen.

som fästs i kronorna. Tanken är att besökarna ska "hitta sin inre Tarzan" och få uppleva en av de mer okända delarna av vår natur – där mycket av skogens liv finns. Apan som är "guide" kommer från Borneo - en kul koppling, men platsanknytningen saknas. Varför inte kalla det "Go squirrel"?, föreslår vi, och då inkludera lite naturvägledning om den i Storbritannien ovanliga röda ekorren som finns i området. Personalen på besökscentret är klivna till attraktionen men konstaterar att den lockat många besökare och nya grupper - människor man annars inte nått med sin naturvägledning.

Audioguide längs stigen

Följeslagare på vandrigen.

På ön Inchcailloch i nationalparken Loch Lomond & The Trossachs finns audioguidor att låna och ett tillhörande guidehäfte. En checklista om vad man sett på turen ingår. Guiden beskriver såväl naturföreteelser som kulturminnen och historia i området. Mer detaljerad information fås genom en extra knapptryckning.

Allemansrätt i Skottland

Här i Sverige är allemansrätten mer ifrågasatt än på länge. I Skottland har den fått en starkare ställning.

Scottish Outdoor Access Code motsvarar allemansrätten i Sverige och underlättar naturvägledning.

Den skotska rätten till mark har gamla anor. Allmänningar var vanliga in på 1800-talet och på Rob Roys tid var till och med korna allmän egendom. Idag har det allmänna betet minskat, men allemansrätten stärktes nyligen genom Land Reform Act (2003) och Scottish Outdoor Access Code (2005). Innehållet liknar vår svenska allemansrätt: man får gå, cykla, paddla och campa. Den skotska allemansrätten tillåter bär- och svamplockning för husbehov, men inte kommersiellt. Läs mer på www.outdooraccess-scotland.com.

Nordiska reflektioner

En norsk och en dansk kollega var med på CNV:s studieresa till Skottland och förmedlar här några iakttagelser kring skotsk naturvägledning.

"De åpne fjellandskapene, de velholdte kulturlandskapene, den storslagne Loch Lomond, beitende Highland Cattle, titusenvis av sau, dype eikeskoger og små landsbyer er skotsk identitet så det holder. Det gir også rom for biologisk mangfold, friluftsliv, refleksjon og rekreasjon. Det er Skottland slik skottene vil at vi som besøkende skal ha bildet av dem og deres del av de britiske øyer. Det lykkes de med." *Torfinn Robde, Statens Naturoppsyn, Norge*

"Det var spændende at opleve et land, som med så meget natur og med så meget plads, alligevel vælger at bruge mange ressourcer på at gøre naturbesøget så vellykket og veltilrettelagt. Det var inspirerende at opleve den måde, de arbejder med faciliteter og tilgængelighed. Derudover var det også tankevækkende, så dygtige de var til at involvere og fastholde frivillig arbejdskraft, både til almindelig vedligehold og til formidling." *Mette Askov Knudsen, Skov & Landskab, Københavns universitet*

EUROPARC - vad är det?

CNV:s Lena Malmström är också samordnare för den nordisk-baltiska sektionen av EUROPARC. Lena berättar här vad EUROPARC är och hur organisationen arbetar med naturvägledning.

EUROPARC är en organisation för förvaltare av naturskyddsområden i Europa, så de flesta av medlemmarna arbetar med naturvägledning på ett eller flera sätt. EUROPARC främjar erfarenhets- och kunskapsutbyte. Bland medlemsorganisationerna ordnas en hel del workshops och konferenser kring just naturvägledning och hur man möter besökare i parkerna. Genom EUROPARC får medlemmarna tillgång till varandras aktiviteter. Intresset för ämnet är stort, och ökar hela tiden.

Till exempel var workshopen "What makes good nature interpretation?" bland de mest populära på årets stora EUROPARC-konferens. I den nordisk-baltiska sektionen planerar vi som bäst nästa års seminarier och naturvägledning kan bli tema för ett av dem. Våren 2012 besöker en stor fransk grupp medlemmar i södra Sverige och Danmark för att diskutera Environmental education.

Läs mer på den nordisk-baltiska sektionens hemsida <http://europarc-nb.org/home/>.

Lena Malmström

Internationella nätverk av naturvägledare

Nystartat nätverk i Europa och annan internationell inspiration.

Att många svenska naturvägledare känner sig ganska ensamma i sin utövning var en slutsats CNV kunde dra när vi intervjuade ett 100-tal naturvägledare för ett par år sedan. Men kollegorna är många inte minst internationellt och i många länder har interpretation lång tradition. I CNV:s rapport *Naturvägledning i Sverige*, som går att ladda ned från cnv.nu, listas en lång rad organisationer att inspireras av och kontakta för den som vill planera en studieresa eller söka en fortbildning utanför Sveriges gränser. Särskilt relevant för oss i Europa är den nystartade föreningen Interpret Europe med säte i Tyskland som bjuder till konferens i Italien till våren. Bli medlem för 30 Euro! Läs mer på www.interpret-europe.net.

Nätverksbyggande är viktigt för att hämta inspiration och idéer. Skylt i fjällträdgård, Cairngorms National Park.

Erfarenhetens dans - Steve van Matre

Steve van Matre ägnar sitt liv åt att resa jorden runt för att utbilda "Interpretive Designers" och lära ut "The dance of experience". CNV deltog på en workshop med honom i Koli nationalpark, Finland, i oktober.

Steve van Matre vill visa helheten i naturen och få oss att förstå ekosystemen och förändra vårt beteende. Han kritiserar att så mycket av miljöundervisningen bedrivs utan helhetstänkande. "Interpretive designer" borde vara en etablerad yrkesgrupp, menar han - att utforma själva upplevelsen borde vara det första steget när man planerar, och det är viktigt att utgå från besökaren. - Ni är lyckligt lottade, alla ni som arbetar med att vårda och visa upp "jordens juveler", säger Steve van Matre.

Läs hela dokumentationen på www.cnv.nu.

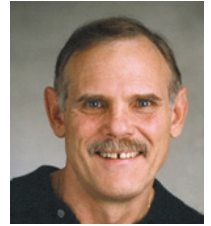
When we try to pick out anything by itself, we find it hitched to everything else in the universe.

John Muir (1838-1914)

Nästa nummer av
Naturvägledaren
kommer i mars 2012.

Aktuellt från CNV

Professor från USA på ingång. Professor Sam Ham från University of Idaho kommer till SLU för att bidra till utveckling av forskning om naturvägledning i Sverige. Sam kommer att vara i Uppsala en månad per termin under 2012-2014. Han kommer vara knuten till Avdelningen för miljökommunikation på Institutionen för stad och land och kommer ha ett nära samarbete med CNV. Läs mer här.

Ny teknik för naturvägledning - applikationer och vevlådor. Seminarium om möjligheterna att utveckla naturvägledningen med hjälp av ny teknik. Hur kommer framtidens naturvägledning att se ut? Stockholm 20 februari 2012.

Läs mer på www.cnv.nu.

Kalendarium

LARGE 2012 - Wildlife Watching

31 januari 2012, Stockholm

www.ekoturism.org, www.de5stora.com

Gränsöverskridande kulturavspedagogik

8-9 februari 2012, Östersund

www.nckultur.org

Ny teknik för naturvägledning

20 februari 2012, Tyresta

www.cnv.nu

Tankesmedja för friluftsliv 2012

14-15 mars, Djurönaset, Stockholms skärgård

www.naturvardsverket.se

Världsvattendagen

22 mars 2012

www.vattendag.org

NAI International Conference 2012

8-12 maj 2012, Kailua-Kona, Hawai'i

www.interpnet.com/ic

Interpret Europe Conference 2012

19-22 maj, Pisa med omnejd, Italien

www.interpret-europe.net

Interpretation for multicultural audiences

29 juni-3 juli, Triesenberg, Liechtenstein

www.interpret-europe.net

Monitoring and Management of Visitors

21-24 augusti 2012, Stockholm

www.mm2012.se, www.friluftsforskning.se

EUROPARC Conference 2012

22-25 oktober, Hoge Kempen, Belgien

www.europarc2012.com

Läs mer om aktiviteter på www.cnv.nu.